

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060107

DOM
2019-11-28
Stockholm

Mål nr
M 9225-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-09-19 i mål nr M 4757-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

HSB Skåne Ekonomisk förening

Ombud: Advokat O.F.

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län

SAKEN

Föreläggande om undersökning enligt 10 kap. miljöbalken angående fastigheten YX i Hässleholms kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1525121

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HSB Skåne Ekonomisk förening (HSB Skåne) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva det föreläggande som länsstyrelsen beslutat.

Länsstyrelsen i Skåne län har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HSB Skåne har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden:

Länsstyrelsen har inte visat att fastigheten är förorenad, att HSB Skåne har hanterat förorenade massor på fastigheten eller att eventuell hantering av massor eller markarbeten har skett på ett sätt som innebär att en befintlig förorening har frigjorts eller spridits. Vare sig de muntliga uppgifter eller de flygfoton som länsstyrelsen hänvisar till ger stöd för att det funnits en acetylenkastipp på fastigheten. Den miljötekniska markundersökningen daterad 2019-03-07 visar inte att fastigheten är förorenad, än mindre att det område inom fastigheten som bebyggdes i början av 1990-talet var förorenat. Det material länsstyrelsen har gett in bör beaktas med viss försiktighet eftersom det innehåller ungefärliga uppgifter.

HSB Skåne är inte att betrakta som verksamhetsutövare med det ansvar som följer av 10 kap. miljöbalken. Föreningen är fel adressat för föreläggandet eftersom det finns verksamhetsutövare med direkt koppling till den industriella verksamhet som misstänks ha förorenat fastigheten och som ska sökas i första hand. HSB Skåne har inte haft rättslig och faktisk kontroll över de arbeten som utfördes på fastigheten YX i slutet av 1980- och början av 1990-talet. HSB Skåne har utfört de nu ansvarsgrundande mark- och schaktningsarbetena på fastigheten på uppdrag av HSB Riksförbund, vilket styrks av den entreprenaduppgörelse som getts in i målet. HSB Riksförbund, som alltså beställde den aktuella entreprenaden, har aldrig fusionerats

med HSB Skåne varför länsstyrelsens ansvarskedja inte kan leda till HSB Skåne. De påstått förorenande åtgärderna som läggs HSB Skåne till last ska ha utförts i slutet av 1980-talet och då av HSB Nordöstra. Sistnämnda förening fusionerades med HSB Skåne år 2002. Den rättsliga rådigheten över en bygg- eller anläggningsentreprenad utövas av beställaren och entreprenören. HSB Skåne har under rådande omständigheter inte ådragit sig ett verksamhetsutövaransvar. Med hänsyn till den tid som förflutit sedan de påstådda åtgärderna är det inte rättssäkert att HSB Skåne ska motbevisa länsstyrelsens påståenden. För det fall HSB Skåne ska ses som verksamhetsutövare ska föreningens ansvar jämkas.

Länsstyrelsen har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden.

Inom fastigheten har en acetylangastipp varit belägen. Att tippet funnits på den aktuella platsen bekräftas av en geoteknisk utredning från 1979 som visar att en provgrop på fastigheten innehåller karbid, vilket stämmer överens med länsstyrelsens uppfattning om acetylangastippens placering. Tippet har utifrån flygfoton legat exponerad och på genomsläppliga jordarter. Även muntliga uppgifter från en tidigare anställd bekräftar att det ska ha funnits en acetylangastipp på verksamhetsområdet, i vart fall fram till slutet av 1960-talet samt att tippet innehöll torreningspulver med kromsyra och kraftigt basiskt karbidslam (pH 12). En geoteknisk utredning slår fast att området ligger i en naturlig lågpunkt och att grundvattenytan ligger högt vilket ökar risken för att föroreningar spridits från deponin och att spridningen av föroreningar generellt skett och eventuellt sker inom fastigheten. En acetylangastipp har funnits på fastigheten i minst 20 år. Med tanke på att karbidslam, som kan innehålla sexvärt krom påträffats i mark inom fastigheten och att det finns uppgifter om att torreningspulver med sexvärt krom lagts på tippet så bedöms det extra allvarligt att förekomsten av krom är outredd.

Av en geoteknisk undersökning framgår också att området tidigare utgjordes av ett fabriksområde med byggnader för mekanisk verkstad. Det är sannolikt att marken tillförts främst metaller, men även andra föroreningar från lösningsmedel, skärvätskor och petroleumprodukter. Metallförorenad jord luktar eller syns inte i normalfallet,

varför prover därför måste tas på marken för att kunna avgöra föroreningsnivån och bedöma eventuellt därtill knutna risker. Sammantaget är det genom de geotekniska undersökningarna visat att området är utfyllt med industriavfall och restprodukter vilka sannolikt har medfört att området är förorenat. Under fyllnadsmassorna finns sand och silt, vilka är genomsläppliga material. En miljöteknisk markundersökning, vars omfattning delvis är inom f.d. Hässleholms verkstäders verksamhetsområde, visar att det inom undersökningsområdet finns halter av PAH och metaller över riktvärden för känslig markanvändning, markområdet får alltså anses förorenat. På fastigheten har uppmätts pH 12,3 i grundvattnet vilket är kraftigt basiskt och förekommer inte naturligt utan yttre påverkan. Borrpunkten sitter sannolikt i en f.d. ”acetylenkastipp” med basiskt karbidslam. Provtagningsresultatet ger stöd för att det funnits basiskt karbidslam inom fastigheten och att området fortfarande är påverkat av tidigare verksamhet.

När det gäller HSB Skånes inblandning har entreprenaduppgörelsen närmast civilrättslig betydelse och fråntar inte HSB Skåne det verksamhetsutövaransvar som följer av att föreningen har exploaterat den aktuella fastigheten. Ett ansvarsutkrävande i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken kan riktas mot såväl HSB Skåne som HSB Riksförbund.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Länsstyrelsen har förelagt HSB Skåne att vidta vissa utredningsåtgärder på fastigheten YX i Hässleholms kommun vilken HSB Skåne enligt länsstyrelsen låtit bebygga i slutet av 1990-talet. Mark- och miljödomstolen har inte funnit skäl att ändra länsstyrelsens föreläggande.

I området där fastigheten ligger har under 1900-talet fram till cirka 1970 bedrivits industriell verksamhet i form av bl.a. mekanisk verkstad, acetylenframställning och järngjuteri. Detta har inte ifrågasatts i målet. HSB Skåne har invänt att länsstyrelsen inte visat att fastigheten är förorenad och att föreningen inte heller är att anse som verksamhetsutövare. Om fastigheten bedöms förorenad och HSB Skåne som verksamhetsutövare har föreningen gjort gällande att ansvaret ska jämkas.

Som mark- och miljödomstolen konstaterat så är frågan i målet om länsstyrelsen med stöd av 10 kap. miljöbalken har kunnat rikta ett föreläggande att vidta vissa inledande utredningsåtgärder mot HSB Skåne. Frågan om eventuella ytterligare efterbehandlingsåtgärder och slutligt ansvar för olika aktörer, och i sådant fall vilka, är inte föremål för prövning i målet.

Tillämplig lag i detta mål är 10 kap. miljöbalken i dess lydelse före augusti 2007 och hänvisningarna nedan till 10 kap. miljöbalken avser alltså reglernas lydelse före denna tidpunkt.

Har länsstyrelsen visat att fastigheten YX är förorenad och att föroreningen utgör en risk för människors hälsa eller miljön?

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att om tillsynsmyndigheten misstänker att en fastighet är förorenad är utgångspunkten att bestämmelserna om undersökningsförelägganden enligt 26 kap. 22 § miljöbalken ska tillämpas. Ett sådant föreläggande kan riktas mot både verksamhetsutövare och tidigare verksamhetsutövare. Länsstyrelsen har i målet utfärdat ett föreläggande med stöd av 10 kap. miljöbalken vilket förutsätter att det finns en förorening, det är alltså inte tillräckligt med en misstanke om förorening.

Till styrkande av att fastigheten är förorenad har länsstyrelsen hänvisat till en MIFO fas 1-undersökning som gjorts på bl.a. fastigheten YX. I Mark- och miljööverdomstolen har länsstyrelsen även inkommit med kompletterande miljötekniska markundersökningar som utförts dels på YX, dels på angränsande fastigheter.

I rättsfallet MÖD 2010:17 konstateras att redan resultatet från en MIFO fas 1-undersökning var tillräckligt för att bedöma att det fanns en förorening som innebar risk för människors hälsa och miljön. Undersökningen i det nämnda rättsfallet grundades i huvudsak på uppgifter dels om den aktuella branschen som sådan, dels om hur den aktuella verksamheten hade bedrivits och hur utsläpp och avfall hanterats. Det

krävs alltså inte nödvändigtvis utredning utöver en MIFO fas 1-undersökning för att fastställa om en förorening föreligger.

Av MIFO fas 1-undersökningen framgår som mark- och miljödomstolen redogjort för att det på fastigheterna bedrivits bl.a. acetylengasframställning, verkstadsindustri, ytbehandling och järngjuteri. Mark- och miljööverdomstolen instämmer i föreningens bedömning att muntliga uppgifter som inte närmare kan härledas bör beaktas med försiktighet. Av undersökningen framgår dock att kemikalier med hög till mycket hög farlighet har hanterats i den tidigare verksamheten, att oljebemängd gjutsand har förvarats på platsen och att ett ”*mycket basiskt karbidslam*” bildades som restprodukt vid framställning av acetylengas. Vidare framgår av utredningen att det totalt fanns fyra tippor med restprodukter från gastillverkningen och gjuteriet samt att spridningsförutsättningarna med hänsyn till ”*isälvsavlagringar samt morän bedöms (...) vara stora*”. Att det funnits en acetylengastipp på området får stöd av den geotekniska undersökning genomförd 1979 av K-konsult som länsstyrelsen gett in i Mark- och miljööverdomstolen. MIFO fas 1-utredningen har mot bakgrund av att det under den industriella verksamheten hanterats kemikalier med hög farlighet på området och de stora spridningsförutsättningarna klassat fastigheterna som riskklass 2. Av den ovan nämnda geotekniska undersökning framgår även att fastigheterna är utfyllda med skrot och koks.

Av de miljötekniska markundersökningar som länsstyrelsen gett in i Mark- och miljööverdomstolen framgår att YX och till YX angränsade fastigheter innehåller föroreningar av metaller och kolväten, främst i fyllnadsmassor, men att det även förekommer förhöjda halter i grundvattnet. Föroreningarna är sådana att de troligen kan härledas till tidigare industriell verksamhet. Fotografier vilka finns bifogade till samtliga utredningar visar även hur den tidigare industriella verksamheten varit lokaliserad och uppbyggd. Länsstyrelsen har även gett in uppgifter från en pågående huvudstudie från angränsande kemtvätt till stöd för att det på fastigheten uppmätts ett pH-värde som påvisar att grundvattnet är kraftigt basiskt, något som ger stöd för att det kan finnas basiskt karbidslam på området.

Mot bakgrund av den verksamhet som har bedrivits i området, vad som framkommit om hur verksamheten varit lokaliserad, de spår av metaller och kolväten samt basiska ämnen som funnits vid provtagningar och markens egenskaper för genomsläpplighet gör Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att utredningen i målet sammantaget är tillräcklig för att konstatera att fastigheterna är förorenade och att föroreningarna är sådana att de kan utgöra en risk för människors hälsa eller miljön.

Mark- och miljööverdomstolen ansluter sig till mark- och miljödomstolens bedömning att 10 kap. miljöbalken är tillämpligt i målet. Regleringen innebär bl.a. att tillsynsmyndigheten har möjlighet att förelägga om undersökningar av förorenad mark.

Har HSB Skåne bidragit till att föroreningen spridits och är föreningen rätt adressat?

Det har i målet inte ifrågasatts att det bedrivits industriell verksamhet i form av bl.a. acetylengasframställning och mekanisk verkstad på fastigheterna efter den 30 juni 1969. Mark- och miljööverdomstolen gör bedömningen att verksamheten ifråga, verkningarna vid tidpunkten för miljöbalkens införande och behovet av efterbehandling är sådana att 8 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken är tillämplig i målet. Av bestämmelsen följer att 10 kap. 2 § miljöbalken i dess lydelse vid införande av miljöbalken är tillämplig i målet.

I praxis har den som har faktiska och rättsliga möjligheter att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter ansetts som verksamhetsutövare.

HSB Skåne har inte fortsatt den industriella verksamheten men har under början av 1990-talet enligt länsstyrelsen låtit bebygga fastigheten. HSB Skåne har bl.a. invänt att föreningen inte är rätt adressat då andra HSB-föreningar alternativt andra aktörer varit de subjekt som låtit utföra bebyggelsen. Av den ansökan om bygglov daterad den 9 juli 1987 som länsstyrelsen gett in i Mark- och miljööverdomstolen framgår att den ekonomiska föreningen HSB Nord-Östra Skåne ansökte om bygglov för bostäder i kvarteret Verkstaden där fastigheten YX är belägen. Samma ekonomiska förening är också part i exploateringsavtalet med kommunen rörande bl.a. fastigheten YX. Att HSB Nord-Östra Skåne har haft inflytande över exploateringen och

bebyggelsen får även stöd av beskedet om slutbesiktning till vilken föreningen kallats. HSB Nord-Östra Skåne har sedan fusionerats med HSB Skåne. En fusion innebär att den överlåtande föreningens rättigheter och skyldigheter övertas av den övertagande föreningen (jfr. 16 kap. 1 § lagen [2018:672] om ekonomiska föreningar och se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 15 augusti 2017 i mål nr M 1189-17).

Med hänsyn till den exploatering som skett genom byggande av bostäder gör Mark- och miljööverdomstolen i likhet med mark- och miljödomstolen bedömningen att exploateringen har innefattat viss grävning och schaktning. Exploateringen har även inneburit anläggande av t.ex. vatten- och avloppsledningar.

I rättsfallet NJA 2012 s. 125 uttalar Högsta domstolen bl.a. att reglerna i 10 kap. miljöbalken bör ges en tillämpning som i möjligaste mån underlättar bedömningen av vem som är verksamhetsutövare i kapitlets mening. I annat fall motverkas syftet att förenkla förfarandet vid ett avhjälpande. Högsta domstolen påpekade också att hela konstruktionen med ett solidariskt verksamhetsutövaransvar och möjlighet för den som gjorts ansvarig för avhjälpandeåtgärder att föra regresstalan mot övriga verksamhetsutövare, syftar till att åstadkomma en effektiv och förenklad offentligrättslig reglering. Frågan om ansvarsfördelningen mellan verksamhetsutövarna har i stället förlagts till regressledet och blir ytterst en tvistefråga mellan verksamhetsutövarna.

Även med beaktande av de förutsättningar som förelåg i NJA 2012 s. 125 gör Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att de åtgärder i form av schaktning och grävning som HSB Skåne har vidtagit inom ramen för bostadsbyggande på fastigheten typiskt sett är sådana att de har lett till spridning av föroreningarna (t.ex. karbidslam, metaller och kolväten).

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att HSB Skåne är att betrakta som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken. Med hänsyn till att 10 kap. miljöbalken bygger på att det för tillsynsmyndigheten ska vara enkelt att identifiera en verksamhetsutövare och att frågor om slutligt ansvar och fördelningen av detsamma har förskjutits till ett senare led i processen finns det inte

anledning att inom ramen för det i målet utfärdade föreläggandet ta ställning till om länsstyrelsen i och för sig hade kunnat vända sig mot andra adressater.

Ska HSB Skånes ansvar jämkas?

Efterbehandlingsansvaret enligt 10 kap. 4 § miljöbalken innebär att den ansvarige i skäligen omfattning ska utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. Av 10 kap. 6 § miljöbalken framgår att huvudregeln för ansvar för efterbehandling av förorenade områden är solidariskt ansvar om det inte begränsats enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Dock gäller att om någons bidrag till föreningen är så obetydligt att det inte ensamt motiverar efterbehandling ska denne ansvara endast för den del som motsvarar bidraget.

Mark- och miljööverdomstolen har i ett antal domar avgjort hur jämkning av kostnaden för efterbehandlingsåtgärder ska ske (se t.ex. MÖD 2010:31, MÖD 2010:18 och MÖD 2010:24). Domstolen har också i ett antal domar kommit till slutsatsen att kostnaderna för inledande undersöknings- och utredningsåtgärder normalt inte ska jämkas (se bl.a. MÖD 2014:2 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 26 april 2017 i mål nr M 8262-16). Det har i målet inte framkommit något som gör att det finns anledning att i detta skede som rör inledande undersökningar göra en skälighetsavvägning av omfattningen av HSB Skånes ansvar.

Frågan om en eventuell jämkning och omfattningen av den får behandlas i eventuellt kommande ärenden eller mål om ansvar för efterbehandlingsåtgärder. Om HSB Skåne då kommer att åläggas ett mer eller mindre jämkat ansvar för efterbehandlingsåtgärder, kan hänsyn även tas till kostnaderna för de undersökningar och utredningar som har genomförts, bl.a. till följd av det nu aktuella föreläggandet (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 oktober 2012 i mål nr 3960-12 och jfr. MÖD 2014:2).

Sammanfattande slutsats

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att fastigheten är förorenad och att HSB Skåne är att anse som verksamhetsutövare enligt

10 kap. miljöbalken och rätt adressat för föreläggandet. Med hänsyn till att det är fråga om ett föreläggande att vidta inledande åtgärder i form av undersökningar finns det inte skäl att jämka HSB Skånes ansvar. De skäl HSB Skåne har anfört ger alltså inte anledning att upphäva föreläggandet. Föreningens överklagande ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsrådet Roger Wikström, tekniska rådet Yvonne Eklund och tf. hovrättsassessorn Annika Grönlund, referent.

Föredragande har varit Julia Nyberg.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-09-19
meddelad i
Växjö

Mål nr M 4757-16

KLAGANDE

HSB Skåne Ekonomisk förening

Ombud: advokaten O.F.

MOTPART

Länsstyrelsen i Skåne län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Skåne läns beslut 2016-09-23, dnr 575-14161-2015, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att utföra undersökning på fastigheten YX, Hässleholms kommun

DOMSLUT

Mark och miljödomstolen ändrar länsstyrelsens beslut endast så att tidpunkten i föreläggandet ska vara sex månader efter det att denna dom vunnit laga kraft. Överklagandet avslås i övrigt.

Dok.Id 391937

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-560 290	måndag – fredag

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) beslutade den 23 september 2016 att förelägga HSB Skåne Ekonomisk förening (HSB Skåne) att med stöd av 10 kap. 2 och 4 §§ miljöbalken, enligt dess lydelse före den 1 augusti 2007, utföra följande undersökning på fastigheten YX i Hässleholms kommun:

- Skruvborrning i 8 punkter, ned till ett djup om minst 3-4 meter under markytan. Borrhålen ska fördelas jämnt över båda fastigheterna. Om det finns skäl att anta att en förorenande aktivitet bedrivits på en speciell plats så ska borrning i första hand ske i dessa områden.
- Okulär besiktning av borrkärna.
- Uttag av prov halvmetersvis.
- Minst två jordprov per provpunkt ska skickas för analys på ackrediterat laboratorium. Beroende på omständigheter såsom lukt och synintryck kan det finnas anledning att fler än två prov per punkt skickas för analys.
- Uttag av jordprov ska i första hand ske där avvikelse finns avseende färg, lukt och misstanke om förorening. Proven ska representera den mark som fanns under verksamhetstiden och inte tas från, under byggskedet, tillförda massor.
- Prover som ej skickas för analys ska sparas på lämpligt sätt för eventuell senare analys.
- I deponin ska provgropar grävas med syftet att bedöma utbredning och innehåll i de översta två metrarna. Antalet gropar anpassas för att uppfylla syftet. Tre samlingsprov och tre stickprov tas ut i deponin för att möjliggöra en riskbedömning.
- Uttag av grundvattenprov ska ske i sex rör. Minst ett rör ska placeras i anslutning till där deponin förutsätts vara.
- Jord- och vattenprover ska analyseras med avseende på PAH, alifater, aromater, BTEX och metaller. Rapporteringsgränser och ämnesomfattning ska motsvara innehållet i Alcontrol:s analyspaket ORGNV, M4638 och M10NV. För ytterligare information besök websidan alcontrol.se.

- För jord- och grundvattenprov vid deponin, gäller utöver paketen ovan att även krom-6 ska analyseras.

En rapport med resultat och riskbedömning med avseende på hälsa och miljön där resultaten jämförs med Naturvårdsverkets riktvärden för känslig mark samt vid behov rekommendationer för ytterligare provtagning ska upprättas och redovisas för länsstyrelsen senast den 15 december 2016.

Undersökningen ska utföras i enlighet med SGF Rapport 2:2013 i Fälthandbok ”Undersökningar av förorenade områden”.

YRKANDEN M.M.

HSB Skåne har yrkat att mark- och miljödomstolen ska undanröja länsstyrelsens beslut. Till stöd för yrkandet har i huvudsak följande anförts.

HSB Skåne är inte verksamhetsutövare med det ansvar som följer av 10 kap. 2 § miljöbalken. HSB Skåne är således inte rätt adressat för beslutet.

Högsta domstolens avgörande i NJA 2012 s. 125

Rubricerade avgörande har fått stor påverkan på tillsynsmyndigheternas hantering av ansvarsfrågor runt om i landet. Bygg- och anläggningsföretag hålls allt oftare ansvariga till följd av att schaktnings- och grävningssarbeten har utförts på platser där industriell förorenande verksamhet historiskt har bedrivits. HSB Skåne anser att detta är en olycklig utveckling eftersom avgörandet i fråga grundar sig på förutsättningar som markant skiljer sig från andra ärenden, d.v.s. som inte avser regress, rörande ansvar enligt 10 kap. miljöbalken.

Det som framförallt särskiljer NJA 2012 s. 125 från i princip alla andra ärenden där ansvar enligt 10 kap. miljöbalken ska utkrävas, är att en av parterna i målet (Kustbostäder) faktiskt ville att domstolen skulle komma fram till att bolaget var att betrakta som verksamhetsutövare och därför hade ett visst ansvar. Detta är i princip aldrig utgångspunkten i ärenden där ansvarsfrågor utreds. På samma sätt låg det i

Kustbostäders intresse att domstolen skulle komma fram till att de åtgärder bolaget hade vidtagit på fastigheten faktiskt hade inneburit att de befintliga föreningarna hade frigjorts och spridits varför en miljöfarlig verksamhet hade bedrivits. Kustbostäder gav t.o.m. in bevisning till styrkande av den egna skulden. Vad detta resulterade i var att frågan om frigörande och spridning i princip inte avhandlades av domstolarna på annat sätt än vad som framgår av HD:s referat av Miljööverdomstolens domskäl: "De åtgärder som fastighetsbolaget har vidtagit har ofrånkomligen inneburit att föreningar frigjorts och spridits till omgivningen." För att möjliggöra vad som kan ses som ett rimligt/skäligt resultat, d.v.s. att den ursprungliga verksamhetsutövaren faktiskt fick stå kostnaden för efterbehandlingen, var domstolen nödgad att konstatera att Kustbostäder var verksamhetsutövare eftersom detta är en förutsättning i regressmål. HSB Skåne anser att dessa specifika förutsättningar inte går att bortse från när principerna i NJA 2012 s. 125 läggs till grund för bedömningar avseende vem som ska, eller inte ska, anses vara verksamhetsutövare.

I förarbetena till miljöbalken anges att det ofta är enklare att söka den siste verksamhetsutövaren. Avseende detta skriver HD att "på det sättet blir det också lättare att finna någon som är ansvarig för avhjälpandet, låt vara att en annan ordning kan vara lämpligare i en del fall". HSB Skåne anser att en annan ordning är lämplig i förevarande fall. De principer som har slagits fast genom NJA 2012 s. 125 bör i praxis kompletteras med en regel som anger att då den som har orsakat den ursprungliga föreningen kan sökas så ska det i första hand ske. Avgörandet bör således behandlas som det in-casu avgörande det är.

Aktiebolaget Hässleholms Verkstäder

Länsstyrelsen har beslutat att placera det aktuella objektet i riskklass 2 enligt MIFO-systematiken. Placeringen i denna riskklass motiveras av den verksamhet Hässleholms Verkstäder historiskt sett bedrivit på platsen. Det är således denna verksamhet som föranlett behovet av undersökningar på fastigheten varför redovisningen nedan fokuseras på detta bolag samt den koncern bolaget ingick i.

Hässleholms Verkstäder bedrev en omfattande verkstadsverksamhet på fastigheten fram till början av 1970-talet. Bolaget tillverkade metallkonstruktioner och verksamheten omfattade bl.a. gjuteri och olika typer av plåtarbeten. Vid denna tidpunkt erbjöd Hässleholms kommun bolaget att flytta verksamheten till en fastighet en bit utanför staden där kommunen hade en fastighet som kunde få köpas (Läreda industriområde). Möjligtvis var anledningen att kommunen ville flytta stadens industriverksamheter till områden utanför tätbebyggelsen.

Hässleholms Verkstäder sålde därför fastigheten till Hässleholms kommun för 3 600 000 kr, samtidigt som bolaget köpte ett område om ca 50 000 kvm vid Läreda av kommunen för 150 000 kr. Transaktionerna skedde år 1970 och Hässleholms kommun beviljade lagfart den 28 april 1971. Vid tidpunkten hade Hässleholms Verkstäder ungefär 122 personer anställda i sin verksamhet.

Under åren 1971 och 1972 bedrev Hässleholms Verkstäder fortsatt verksamheten på fastigheten, men tog även en ny byggnad på Läreda industriområdet i bruk. Troligtvis var den succesiva flytten till Läreda inte fullt genomförd förrän år 1974. Det står i vart fall klart att rivningen av verkstadsbyggnaderna på Fastigheten inte påbörjades förrän runt år 1975. Den verksamhet som bedrivits på Fastigheten sedan åtminstone 1916 fortsatte således att bedrivas, utan uppehåll, på Läreda industriområde från ca 1972-1974 .

I slutet av 1970-talet började Hässleholms Verkstäder få ekonomiska problem. Under ett flertal år under andra halvan av 1970-talet mottog Hässleholms Verkstäder därför koncernbidrag, och annan ekonomisk hjälp, från moderbolaget Ingenjörfirman Nils Weibull AB:

- År 1975 erhåller bolaget koncernbidrag om ca 2,3 MSEK från moderbolaget.
- År 1976 erhåller bolaget koncernbidrag om ca 350 000 kr från moderbolaget.
- År 1977 erhåller bolaget koncernbidrag om ca 7 MSEK från moderbolaget.

- År 1979 köper moderbolaget vissa produktionsanläggningar av dotterbolaget för att sedan hyra ut anläggningen till dotterbolaget. Hässleholms Verkstäder tillförs på detta sätt likvida medel.

I bolagets årsredovisningar från 1970-talet anges att Hässleholms Verkstäders produktion till stor del försäljs till moderbolaget Nils Weibull AB och systerbolaget Weibull Silo AB.

Bolaget fick inte rätsida på ekonomin och den 1 april 1981 försattes Hässleholms Verkstäder AB i konkurs. En konkurs som avslutades den 10 april 1984. Till konkursförvaltare utsågs advokat G.R. R hanterade konkursen under åren 1981 till 1984 och upprättade bl.a. en innehållsrik "Berättelse jämlikt 56 § konkurslagen". I berättelsen anger R. bl.a. att konkursboet fortsatt driften av verksamheten från och med den 1 april 1981. Orsaken till att verksamheten fortsatte i drift var att R. trodde att bolaget skulle kunna rekonstrueras.

Den verksamhet som bedrivits på fastigheten sedan 1916, på Läreda industriområde sedan ca 1972-1974, fortsatte således av drivas, utan uppehåll, av konkursboet genom R.

Av särskilt intresse är det som hände under sommaren 1981. Redan under våren 1981 hade R. fört in en annons avseende försäljning av verksamheten i bl.a. Sydsvenska Dagbladet. Ett antal intressenter lät sedermera höra av sig. Bl.a. intresserade sig B.J., för verksamheten i Vittsjö, och bolaget Nils Weibull AB (d.v.s. Hässleholms Verkstäder moderbolag) för verksamheten i Hässleholm. R. konstaterar i sin berättelse att ovannämnda anbudsgivare var samtliga beredda att fortsätta driften och nyanställa personal. R.s insatser resulterade till slut i att vissa maskiner och inventarier, varulager och visst pågående arbete - under förutsättning att 70 personer nyanställdes samt att orderstocken övertogs - överläts av konkursboet till Nils Weibull AB. Den 4 juni 1981 undertecknades avtalet mellan konkursboet och, enligt vad R. antecknat, Nils Weibull AB. Härigenom överläts således

den verksamhet som bedrivits på Fastigheten från år 1916, på Läreda industriområde från ca 1972-1974, i konkursboets regi från den 1 april 1981 till Nils Weibull AB enligt R. Efter diskussioner med facket erhöll, enligt R.s berättelse, 72 personer nyanställning och verksamheten fortsatte utan uppehåll.

Av Weibull Silo ABs årsredovisning (1980-09-01 till 1981-08-31), vid tidpunkten ett dotterbolag till Ingenjörfirman Nils Weibull AB, framgår bl.a. att: "Under juni 1981 har bolaget från AB Hässleholms Verkstäder i konkurs övertagit tillverkningen av sockercentrifuger samt viss del av serietillverkningen. I samband därmed har 77 personer anställts samt vissa maskiner, lager och pågående arbeten övertagits. I stort sett all tillverkning sker för moderbolagets (d.v.s. Ingenjörfirman Nils Weibull AB) räkning." Weibull Silo AB:s årsredovisning bekräftar således att bolaget år 1981 tagit över och fortsatt driften av Hässleholms Verkstäders verksamhet. Årsredovisningen utvisar en ökning från fyra anställda till 82 anställda samt att investeringar i anläggningstillgångar har gjorts för 543 000 kr.

Av Ingenjörfirman Nils Weibull ABs årsredovisningen (1980-09-01 till 1981-08-31) framgår att: "Bolagets verksamhet har under året omfattat dels försäljning av siloanläggningar och transportanläggningar samt dels försäljning av dotterbolagets (Weibull Silo AB) produktion sedan dotterbolaget fr.o.m. juni 1981 bedriver industriell tillverkning. Centrifuger och reservdelar har under året försålts av moderbolaget." Ingenjörfirman Nils Weibull AB:s årsredovisning bekräftar alltså att dotterbolaget Weibull Silo AB år 1981 tagit över och fortsatt driften av Hässleholms Verkstäders verksamhet.

Huruvida konkursförvaltaren R. skrivit fel när han anger att verksamheten överläts till Nils Weibull AB, och inte så som årsredovisningarna utvisar Weibull Silo AB, är mindre relevant då de båda bolagens årsredovisningar bekräftar att Weibull Silo AB faktiskt tog över driften av Hässleholms Verkstäder i kk:s verksamhet som sådan.

Den förorenande verksamheten upphörde inte så som Länsstyrelsen gör gällande genom Hässleholms Verkstäders konkurs 1981-1984. I själva verket överläts verksamheten utan uppehåll till en ny verksamhetsutövare dvs. Weibull Silo AB. Weibull Silo AB fusionerades år 2006 (upptogs) med Ruukki Holding Hässleholm AB. Sistnämnda bolag fusionerades (upptogs) sedermera av Ruukki Sverige AB år 2007.

Genom ett antal avgöranden står det klart att miljöskulder inte bara följer med vid överlåtelse av aktiebolag utan även vid överlåtelse av den förorenande verksamheten (Jfr MÖD 2003:127). Större integrerade verksamheter ska ses som en enhet och det är inte avgörande huruvida den faktiskt förorenande delen av verksamheten överlåtits eller ej (Jfr MÖD 2010:17, 2010:19). Att verksamheten omlokaliseras innebär heller inte att ansvarskedjan avseende verksamhetens historiska miljöskuld bryts (Jfr KN B 265/96 och MÖD 2008:11 Tarkett). Att miljöskulder följer med, och övertas, av det upptagande bolaget vid fusion har även det klarlagts i ett antal avgöranden.

Slutsatsen av ovan förda resonemang är att det finns en ansvarig verksamhetsutövare att söka, men att denna verksamhetsutövare inte är HSB Skåne. Bolagen inom Weibullkoncernen har bedrivit verksamheten, försålt de varor som har producerats och tjänat pengar på den förorenande verksamheten.

Spridning eller frigörande av befintlig förorening

Länsstyrelsen anför på sida 5 i beslutet att: "HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förenings bebyggande av fastigheten har resulterat i en hantering av schaktmassor på fastigheten och har ofrånkomligen resulterat i en spridning av föroreningen i samband med byggnationen." Detta är länsstyrelsens huvudsakliga motivering till varför ansvar för undersökningar nu kan utkrävas.

HSB Skåne väljer att bryta ner länsstyrelsens motivering för att tydligare kunna bemöta de påståenden som görs: "HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förenings bebyggande av fastigheten har resulterat i en hantering av schaktmassor" HSB Skåne vid-

går inte att schaktmassor har hanterats av HSB Skåne eller av den fusionerade föreningen. Att så är fallet åligger länsstyrelsen att visa.

Vidare uppfattar HSB Skåne det så att länsstyrelsen påstår att det faktiskt är HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening, och inte något annat bolag eller förening, som har hanterat schaktmassorna. Inte heller detta kan vidgås av HSB Skåne. I målet finns inte något underlag som styrker påståendet att det är HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening som har hanterat eventuella schaktmassor på Fastigheten. Länsstyrelsens påstående i denna del bestrids. Såvitt HSB Skåne känner till finns de inte något underlag i målet som styrker påståendet.

Vad gäller krav på avhjälpande av skada eller olägenhet må det vara hänt att bevisbördan enligt 2 kap 1 § miljöbalken ligger på den som har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som kan antas ha orsakat en sådan skada eller olägenhet. Innan den s.k. omvända bevisbördan kan tillämpas åligger det dock tillsynsmyndigheten att visa att en sådan verksamhet eller åtgärd faktiskt har bedrivits av adressaten. HSB Skåne anser inte att länsstyrelsen i förevarande fall har lyckats göra det. HSB Skåne har därför heller ingen skyldighet att motbevisa påståendet att en befintlig förorening har frigjorts eller spridits.

Att det finns byggnader på en fastighet och att bygglov har sökts bevisar givetvis inte att just HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening har schaktat på fastigheten. Vare sig HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening eller HSB Skåne är byggbolag eller anläggningsbolag.

Deponin

I praxis har deponier i ett flertal avgöranden klassats som förvaringsfall. Ansvarig för förvaringen är fastighetsägaren men då i egenskap av verksamhetsutövare (9 kap miljöbalken). Trots detta anges det inte sällan i avgöranden, handledningar och viss doktrin att detta ansvar är underställt förorenarens. Med förorenaren menas då den som bedrivit den aktiva verksamhet som gett upphov till det som förvaras (Jfr Naturvårdsverkets rapport 6501 s. 29-30).

Avseende just förvaringsfallen görs alltså ett undantag från huvudregeln att verksamhetsutövaransvaret är solidariskt och att tillsynsmyndigheten har rätt att vända sig mot vem som helst av de ansvariga samt att övriga frågor för hanteras genom regress. I förvaringsfallen ska alltså tillsynsmyndigheten, trots att ansvar för fastighetsägaren föreligger, ändå av någon anledning först söka den ursprungliga förorenaren.

Eftersom HSB Skåne vare sig har gett upphov till deponin, inte har schaktat i deponin och inte heller äger den fastighet varpå deponin finns så har HSB Skåne ingen skyldighet att undersöka deponin.

Avslutande synpunkter

HSB Skånes uppfattning är att både miljöbalken och unionslagstiftningen föreskriver att det är förorenaren som ska betala (polluter pays). Det ifrågasätts givetvis inte att det har lämnats till domstolarna att avgöra vem denna förorenare (verksamhetsutövare) faktiskt är.

Genom ett antal avgöranden, några refererade till ovan, har miljödomstolarna utvecklat olika principer för hur identifieringen av förorenaren ska gå till. Var för sig, i sina egna sammanhang, kan principerna som har slagits fast i dessa avgöranden framstå som rimliga. Tillsammans har dock de fastslagna principerna utvidgat ansvaret enligt 10 kap. miljöbalken på ett sätt som enligt HSB Skånes mening inte torde ha varit lagstiftarens mening. Det ansvar som nu gäller till följd av de senaste årens avgöranden kan heller inte utläsas ur 10 kap. miljöbalken. När samtliga dessa principer tillämpas på en och samma gång blir resultatet enligt HSB Skånes mening inte att förorenaren får bära ansvaret för avhjälpandeåtgärderna.

Ansvaret kan istället komma att falla på ett en aktör som inte har bedrivit den ursprungliga förorenande verksamheten, inte känt till den och inte tjänat pengar på den. Ansvar utkrävs istället p.g.a. att aktören historiskt har agerat i ett kommissionsförhållande, fusionerat upp ett bolag med en okänd miljöskuld eller utövat kontroll

över ett dotterbolag. I många fall läggs dessa ansvarsgrunder ihop för att bilda en ansvarskedja som leder till en viss aktör. Beroende på hur domstolarna nu väljer att tolka och tillämpa principerna i NJA 2012 s. 125 så har möjligtvis ännu en grund lagts till i ansvarskatalogen. Utan en nyansering av principerna i avgörandet innebär avgörandet att alla bolag som någonsin efter 1969 har grävt i mark som visar sig vara förorenad har fått ett visst ansvar för den befintliga föroreningen. Detta är enligt HSB Skånes mening orimligt.

Det är också en fråga om rättssäkerhet när en exploatör mer än 20 år efter det att byggnaderna uppfördes tvingas styrka sin egen oskuld, eftersom utredningssvårigheter ofrånkomligen uppkommer. HSB Skånes uppfattning är att domstolen bör ta fasta på den princip som tillämpas vid förvaringsfall dvs. om den verksamhet som har gett upphov till den befintliga föroreningen kan identifieras så ska den ursprungliga förorenaren i första hand ska sökas. Det eventuella ansvaret ska således vara underställt den ursprungliga förorenarens ansvar. Detta är en princip som rimmar väl med att det är förorenaren som ska betala. Den ursprungliga förorenaren i förevarande mål är inte HSB Skåne varför HSB Skåne är fel adressat för Beslutet.

Länsstyrelsen har motsatt sig yrkandet i målet och vidhållit sitt beslut. Till stöd för sin talan har länsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Andra adressater för föreläggandet

HSB Skåne har angett andra verksamhetsutövare som kan tänkas vara ansvariga. Länsstyrelsens uppfattning är att då samtliga verksamhetsutövare är solidariskt ansvariga enligt 10 kap. 6 § miljöbalken saknar HSB Skånes resonemang beträffande andra verksamhetsutövare betydelse. Det finns inget stöd i praxis eller förarbeten för att tillsynsmyndigheten måste söka en verksamhetsutövare framför en annan. (jfr bl.a. MÖD 2003:127). I förevarande ärende har länsstyrelsen funnit det lämpligt att adressera föreläggandet till HSB Skåne i dess egenskap av verksamhetsutövare. Trots detta kan länsstyrelsen kortfattat kommentera vad HSB Skåne framfört om alternativa verksamhetsutövare. Länsstyrelsen anser inte att det finns möjligt att rikta sig mot andra verksamhetsutövare på det sättet HSB Skåne angett. Det bolag

som bedrivit verksamhet på platsen har gått i konkurs. Verksamheten på platsen har inte genom inkråmsöverlåtelse övergått till någon annan verksamhetsutövare. Att bolaget som bedrivit verksamheten på platsen delvis har överlåtit en verksamhet på en helt annan plats som naturligtvis inte alls bidragit till föreningen på YX, innebär inte att det bolaget som övertog en verksamhet på den andra platsen får ett ansvar för föreningssituationen på YX. Det kan vara komplicerat att bedöma huruvida ansvar övergår till nästa verksamhetsutövare vid inkråmsöverlåtelse. En grundläggande förutsättning anser länsstyrelsen dock vara att den överlåtna verksamheten i vart fall finns på samma plats som den verksamhet som förorenat det aktuella området för att det ska anses vara "samma verksamhet". Länsstyrelsen har därför gjort bedömningen att de bolag som HSB Skåne angett inte kan göras ansvariga för föroreningarna på YX. Härvid konstaterar länsstyrelsen också att det, trots att sådana diskussioner förts i olika sammanhang, inte av lagstiftaren bedömts vara lämpligt att ha en konstruktion med ansvarsgenombrott på miljöbalkens område. HSB Skåne har framfört att koncernbidrag getts under sent 70-tal från koncernmodern till Hässleholms verkstäder. Detta var emellertid efter att verksamheten på YX avslutat och moderbolaget kan inte därigenom anses vara verksamhetsutövare även för den verksamheten (jfr MÖD 2013:28).

Har HSB Skåne bidragit till spridning av föroreningen?

Fastigheten är bebyggd med flerbostadshus. Av detaljplanen för fastigheten framgår att det är HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening som avser att uppföra flerbostadshus. Det är också HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening som fått bygglov för att bebygga fastigheten och som också fått bevis om slutbesiktning. Av dessa uppgifter kan slutsatsen dras att det är HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening som varit byggherre för uppförandet av samtliga byggnader inom fastigheten och således också måste varit de som beställt arbetena på fastigheten och ansvarat för vad som utförts och hur det utförts. Av den geotekniska utredning som HSB Skåne gett in framgår att det är HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening som är beställare och som ska bebygga fastigheten. HSB Skåne har också i tidigare svar till länsstyrelsen uppgett att det är korrekt att HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening har exploaterat fastigheten. Fastigheten är bebyggd med flerbostadshus i radhus-

form i 1 ½ plan samt även med två tvåvåningsbyggnader och ett punkthus med sex våningar. Därutöver finns det servicehus på fastigheten. I den geotekniska utredningen föreslås att byggnaderna grundläggs med ”plattor på packad fyllning efter utgrävning av den befintliga fyllningen och den underliggande organiska jorden av gyttja och gyttjig sand.” Det framgår också att fyllnadsmassor med aska och slagg finns under flera av byggnaderna. Att genomföra byggnation av denna omfattning med den grundläggning som behövs medför oundgängligen att schaktning krävs. Vid schaktning uppkommer schaktmassor och föroreningar sprids. Att fastigheten skulle kunna bebyggts på det sätt och i den omfattning som skett utan att föroreningarna på området spridits framstår som omöjligt. Den geotekniska utredningen ger också starkt stöd för att fastigheten är förorenad och att schaktning krävts i stor utsträckning för att grundlägga byggnaderna på platsen.

HSB Skåne har angett att de inte har schaktat i deponin. Deponin är, såsom också framgår i kartan i det överklagade beslutet, belägen i direkt anslutning till en sexvåningsbyggnad på fastigheten. Att en så hög byggnad skulle kunnat grundläggas utan att någon grävning skett som medfört spridning av materialet i deponin faller på sin egen orimlighet.

Länsstyrelsen är naturligtvis medveten om vilka förutsättningarna var i rättsfallet NJA 2012 s 125. Såsom Högsta domstolen också anför i detta är dock tanken om att den som är exploatör av ett område där exploateringen innebär att föroreningarna i marken kan sprida sig betraktas som utövare av en miljöfarlig verksamhet inte ny utan framgår också tidigare av doktrin och praxis. Rättsfallet kan inte ges annan tolkning än att utgångspunkten är att den som vidtar grävningsarbeten av den omfattningen som HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening har gjort oundgängligen sprider föroreningen och på så vis också får ett ansvar som verksamhetsutövare.

Vad HSB Skåne anfört beträffande förvaringsfall kan lämnas utan avseende. De senare rättsfall som finns beträffande förvaringsfall (se MÖD 2010:11) tar sikte på att definiera vad som utgör ett förvaringsfall. I dessa rättsfall har domstolen ansett att det inte varit fråga om ett renodlat förvaringsfall utan att det varit fråga om ett

föreorat området och att verksamhetsutövare därför varit ansvarig. Det som klagande tar upp om förvaringsfall är också sagt med hänvisning till sådana krav som kan ställas med hänvisning till 9 kap. miljöbalken. Detta är en helt annan rättslig grund som bygger på att förvaringen i sig är en pågående miljöfarlig verksamhet. Länsstyrelsens föreläggande grundar sig på bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken eftersom platsen utgör ett föreorat område.

Såsom framgår av det överklagade beslutet övertar en ekonomisk förening vid fusion samtliga skulder och HSB Skåne har alltså genom fusionen övertagit det ansvar som HSB Nordöstra Skåne ekonomisk förening fick genom sin verksamhet som byggherre. (jfr bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 8 juni 2010, mål nr M 491-09)

Answarets skäligen omfattning

HSB Skåne har anført att ansvaret ska jämkas till 0 kr. Föreläggandet omfattar en översiktlig undersökning av föreningssituationen på fastigheten. I praxis har det alltid ansetts skäligen att utföra undersökningar (se bl.a. MÖD 2003:127). Länsstyrelsen vidhåller därför sin uppfattning att det är skäligen att HSB Skåne utför undersökningar i enlighet med föreläggandet.

HSB Skåne har beretts tillfälle att bemöta länsstyrelsens yttrande utan att inkomma med ytterligare uppgifter i sakfrågan. HSB har slutligen meddelat att föreningen inte anser att det är nödvändigen att hålla muntlig förhandling i målet men att man anser att målet bör avgöras samtidigt som mål M 4625-16 som gäller föreläggande riktat mot Skanska och avser grannfastigheterna.

DOMSKÄL

Twisten i målet rör huruvida länsstyrelsen kan rikta ett undersökningsföreläggande mot HSB Skåne på den grunden att HSB Skåne i början av 1990-talet låtit genomföra byggnation på fastigheten YX i Hässleholm. Målet rör inte frågan vem eller vilka som slutligen ska stå de efterbehandlingskostnader som eventuellt kan finnas för fastigheterna och i vilken grad det ansvaret kan utkrävas. Om det visar

sig att fastigheterna kräver efterbehandling kommer den frågan att medföra ytterligare bedömningar från tillsynsmyndighet. Vidare finns i lagstiftningen möjlighet för en utpekad efterbehandlingsansvarig att i domstol regressvis få fördelningen mellan flera ansvariga klarlagd varvid den slutliga ansvarsfördelningen kan fastställas.

Åberopad lagstiftning är 10 kap. miljöbalken i dess lydelse före augusti 2007 vilket är det som avses nedan om inte annat anges.

HSB Skåne har yrkat att länsstyrelsens föreläggande ska upphävas vilket länsstyrelsen motsatt sig.

Mark- och miljödomstolen tar inledningsvis ställning till om 10 kap. miljöbalken är tillämpligt. Därefter bedöms den av HSB Skåne angivna inställningen att de inte är rätt adressat för föreläggandet för vilken HSB i huvudsak angett följande grunder.

- HSB Skåne har inte bidragit till förorening av fastigheten. HD:s avgörande NJA 2012 s 125 innebär inte att HSB Skåne ska anses som verksamhetsutövare. HSB Skåne har inte ansvar enligt 10 kap. 2 § miljöbalken.
- Det finns en obruten ansvarskedja av verksamhetsutövare och den kedjan leder inte till HSB Skåne.
- Om HSB Skåne har bidragit till föroreningen är det ändå inte skäligt enligt 10 kap. 4 § miljöbalken att rikta krav mot HSB Skåne.
- Om HSB Skåne har bidragit till föroreningen har det varit i så obetydlig omfattning att HSB Skåne enligt regleringen i 10 kap. 6 § miljöbalken inte ska omfattas av solidariskt ansvar.
- Den deponi som enligt länsstyrelsen finns på fastigheten utgör ett förvaringsfall och ansvaret för den ligger inte på HSB Skåne.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömningar.

Är 10 kap. miljöbalken tillämpligt på den aktuella fastigheten?

Av länsstyrelsens föreläggande framgår att det är baserat på 10 kap 2 och 4 §§ miljöbalken. För att 10 kap. miljöbalken, såväl i dess lydelse före som efter 2007, ska

vara tillämpligt krävs att markområdet är förorenat. Bevisbördan för detta och att föroreningen dessutom utgör en risk för människors hälsa eller miljön ligger på den myndighet som vill stödja sig på bestämmelsen, i detta fall länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har till stöd för att påstå att området är förorenat hänvisat till en rapport enligt MIFO fas 1 (Metodik för Inventering av Förorenade Områden). Slutsatsen i rapporten (i fas 1) är att området tillhör riskklass 2 (i ett system där klass 1 innebär mycket stor risk, klass 2 innebär stor risk, klass 3 innebär måttlig risk och klass 4 innebär liten risk). Slutsatsen har sammanfattningsvis baserats på följande.

Inventerarens intryck (fas 1)

Det är en större verksamhet som har verkat på fastigheterna. Det är troligt att verksamheten har påverkat miljön under dess verksamhetstid. Mängderna förbrukade kemikalier är okända, men det är sannolikt att stora mängder eldningsolja har förbrukats. Restprodukterna förvarades och hanterades på ett sätt som troligtvis hade påverkan på människors hälsa och miljön. Torreningspulver med kromsalt kan finnas kvar i marken om jordmassor finns kvar. Oljebemängd gjutsand har förvarats på platsen. Inför uppförandet av byggnaden med källare grävdes ev. förorenade jordmassor bort. Det är osäkert om vilka jordmassor som ligger ytligt idag.

Motivering (fas 1)

Hässleholms Verkstäders verksamhet omfattade under 75 år en större mekanisk verkstad, ett järngjuteri, ytbehandling med färg samt acetylngasframställning. Man hade mellan 50 och 300 anställda. De kemikalier man har hanterat har hög till mycket hög farlighet. Produktionen var mycket stor och varor exporterades till Europa och Ryssland. Troligtvis har stora mängder olja hanterats på platsen. Det fanns fyra tippar som innehöll restprodukter från gastillverkningen och gjuteriet. Kromsalt förekom i torreningspulvret som användes för att rena gasen och därmed undvika igensättning av svetsmunstycken. Restprodukter från gjuteriet var oljebemängd (?) gjutsand och järnskrot. Tipparna förekom utomhus och på genomsläppliga jordarter. Då jordarterna är isälvavlagringar samt morän bedöms spridningsförutsättningarna vara stora. Känsligheten är mycket stor då marken idag är bebodd. Uppgifter om hur mycket jord som schaktades bort eller omfördelades inom fastigheten i samband med den ändrade markanvändningen saknas. Skyddsvärdet är stort då fastigheterna angränsar till en skyddsvärd grundvattenförekomst i sand och grus. Den samlade bedömningen är att objektet medför en stor risk för människa och miljön.

Länsstyrelsen har inte redovisat några provtagningsresultat till stöd för sitt påstående att området är förorenat.

Mark- och miljööverdomstolen har i avgörande MÖD 2010:17 konstaterat att ett undersökningsföreläggande kan baseras på en inventering MIFO fas 1, i det fallet i kombination med att det framgått att slutsatsen i inventeringen inte hade motsagts av ett fåtal jordprover som analyserats.

Mark- och miljödomstolen gör i nu förevarande fall bedömningen att länsstyrelsen, i tillräcklig omfattning, genom MIFO fas 1-inventeringen, visat att den aktuella fas-

tigheten är förorenad. Detta gäller även med beaktande av att länsstyrelsen inte redovisat några analysprov alls. De uppgifter som finns i den redovisade MIFO fas 1 inventeringen om vad som historiskt förekommit på fastigheten är enligt domstolens bedömning, med ledning av vad som angavs i avgörandet MÖD 2010:17, tillräckliga för att fastigheterna ska bedömas som förorenade.

Har HSB Skåne bidragit till förorening av fastigheten så att HSB har ansvar enligt 10 kap. 2 § miljöbalken

HSB Skåne har låtit genomföra byggnation på fastigheterna i början av 1990-talet. Byggnationen har beställts av HSB Skåne.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det inte finns något som talar för att den på HSB Skånes uppdrag utförda byggnationen skulle avvika från vad som var normalt förekommande vid byggnation av bostadshus i början av 1990-talet. En byggnation inklusive grundläggningen av byggnaderna som utförs i ett förorenat område innebär typiskt sett att föroreningar sprids vilket är att vidta en åtgärd som bidrar till föroreningen. Det finns inget i målet som talar för att just den här byggnationen och grundläggningen inte skulle spridit föroreningarna som funnits i marken. Domstolen delar därmed inte HSB Skånes uppfattning att en specifik åtgärd som lett till spridning vid just det här bygget måste pekas ut.

HSB Skåne ska, i enlighet med ovanstående, som exploatör av området anses ha bidragit till föroreningen och är därmed ansvarigt i enlighet med 10 kap. 2 § miljöbalken.

I fråga om tolkningen av NJA 2012 s 125 instämmer mark- och miljödomstolen inledningsvis i HSB Skånes invändning att man bör uppmärksamma det förhållandet att den som blev utpekad som ansvarig enligt 10 kap. 2 § miljöbalken i det fallet själv hade ett intresse av att bli utpekad på det sättet (då det gav möjlighet att kunna driva regresstalan).

Mark- och miljödomstolen gör emellertid bedömningen att även om man uppmärksammar det ovan nämnda förhållandet så finns det inget i HD:s avgörande som utsluter att HSB Skåne kan vara ansvarig enligt 10 kap. 2 § miljöbalken. Avgörandet motsäger inte ovan gjord bedömning att HSB Skåne som exploatör på fastigheterna har bidragit till föroreningen och därmed direkt enligt miljöbalkens ordalydelse omfattas av ansvar. Vad HSB Skåne anfört med hänvisning till nämnda HD-avgörande medför inte att föreläggandet ska upphävas.

Det finns en obruten ansvarskedja av verksamhetsutövare och den kedjan leder inte till HSB Skåne?

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att den omständigheten att det kan finnas andra möjliga adressater för ett undersökningsföreläggande inte innebär att HSB Skåne ska underkännas som adressat. Detta gäller andra möjliga adressater i ansvarskretsen enligt 10 kap. 2 § miljöbalken oavsett om kraven mot dem skulle grundas på att de skulle ha tagit över verksamheten eller annan grund enligt nämnda lagrum.

Om HSB Skåne har bidragit till föroreningen är det ändå inte skäligt enligt 10 kap. 4 § miljöbalken att rikta krav mot HSB Skåne?

Det nu aktuella föreläggandet avser undersökningar. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det i detta skede inte finns skäl minska HSB Skånes ansvar med hänvisning till 10 kap. 4 § miljöbalken. Det är även i enlighet med gällande praxis sällan motiverat att i undersökningsskedet jämka omfattningen av ansvaret (se t.ex. MÖD 2003:127 och MÖD 2006:36). Föreläggandet ska inte upphävas på den grunden.

Tidsaspekten

De nu aktuella föroreningarna har enligt MIFO-rapporten och vad som uppgetts i målet i övrigt uppstått under 1900-talet och härrör från en verksamhet som lades ned ca 1972 och vars byggnader revs ca 1975. HSB Skånes byggnation utfördes under tidigt 1990-tal.

Av 10 kap. miljöbalken framgår, såväl i tidigare som i nuvarande lydelse, att ansvaret inte preskriberas. Det är således från preskriptionssynpunkt inte omöjligt att enligt 10 kap. miljöbalken vända sig mot en adressat som, vilket är fallet nu, varit verksam på fastigheterna för lite drygt 25 år sedan. I fråga om tidsaspekten i övrigt så är det en fråga som ska beaktas vid skälighetsbedömningen enligt 10 kap. 4 § miljöbalken men som framgått ovan bör den frågan inte medföra jämkning av ansvar nu i undersökningsskedet.

Har HSB Skåne bidragit till föroreningen i så obetydlig omfattning att HSB Skåne enligt regleringen i 10 kap. 6 § miljöbalken inte ska omfattas av solidariskt ansvar?

Av 10 kap. 6 § miljöbalken framgår att huvudregeln för ansvar för efterbehandling av förorenade områden är solidariskt ansvar om det inte begränsats enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Dock gäller att om någons bidrag till föroreningen är så obetydligt att det inte ensamt motiverar efterbehandling ska denne ansvara endast för den del som motsvarar bidraget.

I nu förevarande fall är det klarlagt att det inte är HSB Skåne som tillfört historisk förorening från industriverksamhet till fastigheten. HSB Skåne har dock, i enlighet med vad som ovan bedömts, bidragit till föroreningen som exploitör och ingår därmed i ansvarskretsen som har ansvar enligt 10 kap. 2 § miljöbalken vilket enligt 10 kap. 8 § miljöbalken även gäller avseende utredningar.

Frågan är nu efter HSB Skånes invändning, om byggnation man låtit utföra ska anses utgöra ett så obetydligt bidrag till föroreningen som avses i 10 kap. 6 § första stycket andra meningen och att HSB Skåne därmed endast ska ha ansvar för sitt bidrag och att detta därmed inte täcker nu förelagd undersökning?

Mark- och miljödomstolen gör därvid bedömningen att det som läggs HSB Skåne till last är att ha utfört byggnation på fastigheten YX och därvid vidtagit åtgärder som är normalt förekommande på en arbetsplats inom hela fastigheten.

Även med beaktande av den ovan nämnda omfattningen av HSB Skånes delaktighet gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det nu i ett undersökningsskede inte är motiverat att begränsa eller ta bort ansvaret för HSB Skåne. Domstolen har därvid beaktat att det inte, såsom i MÖD 2014:2, går att peka ut olika ansvar för olika ämnesgrupper och undersökningsparametrar. Det är istället så att de föroreningar som finns på området har spritts genom den byggnation HSB Skåne låtit genomföra.

Frågan om vilken del som motsvarar HSB Skånes bidrag går i detta inte att avgöra på ett sätt som medför att HSB Skåne inte ska göras ansvarig för förelagd undersökning. Ansvaret för förelagd undersökning ska inte begränsas enligt reglerna om obetydligt bidrag i 10 kap. 6 § miljöbalken.

Utgör den deponi som enligt länsstyrelsen finns på fastigheten ett förvaringsfall så att ansvaret för den inte ligger på HSB Skåne?

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att den omständigheten att det skulle kunna finnas andra möjliga adressater för ett förvaringsfall avseende en deponi inte innebär att HSB Skåne ska underkännas som adressat för det föreläggande länsstyrelsen nu meddelat. Föreläggandet är, även med beaktande av punkterna som rör deponi, att se som ett övergripande föreläggande som syftar till förbättrad kunskap om fastighetens föroreningssituation. Den bedömningen förändras inte för att föreläggandet rör de områden där det har legat, alternativt fortfarande ligger, en deponi.

Utgång i målet

Det saknas i enlighet med vad som anförts ovan skäl att på av HSB Skåne anförda grunder upphäva föreläggandet.

Överklagandet ska avslås.

Då tidpunkten i föreläggandet har passerat ska denna ändras på sätt som framgår av domslutet.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen har idag även avgjort mål M 4625-16 gällande grannfastigheterna YY och XX.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (DV 427)

Överklagande senast den 10 oktober 2018.

Peter Ardö

Mats Käll

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Peter Ardö, ordförande, och tekniska rådet Mats Käll (skiljaktig mening, se bilaga 2). Föredragande har varit beredningsjuristen Martin Nyberg.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.